

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI
VAZIRLIGI**

**AJINIYOZ NOMIDAGI
NUKUS DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

“TASDIQLAYMAN”
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor

M. Ibragimov
“ ” 2025-yil

TILSHUNOSLIK ASOSLARI

FANI BO‘YICHA

SILLABUS

**Kunduzgi ta’lim shakli uchun
(1-kurs)**

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar
Ta’lim sohasi: 110000 – Pedagogika
Ta’lim yo‘nalishi: 60110700 – O‘zbek tili va adabiyoti

Nukus – 2025

Modul / FAN SILLABUSI
 Filologiya fakulteti
 60110700 – O‘zbek tili va adabiyoti ta’lim yo‘nalishi

Fan nomi:	Tilshunoslik asoslari
Fani	Majburiy
Fan kodi:	TA1105
pil:	4
Semestr	I
Ta’lim shakli:	Kunduzgi
Mashg‘ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar	150
Ma’ruza	20
Amaliy mashg‘uloti	-
Laboratoriya mashg‘uloti	-
Seminar mashg‘uloti	40
Mustaqil ta’lim	90
Kredit miqdori:	5
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O‘zbek
Fan mazmuni (FM)	
FM1	“Tilshunoslik asoslari” fanining asosiy maqsadi tilshunoslikning asosiy yo‘nalishlari, uning bo‘limlari, o‘rganish obyekti, boshqa fanlar bilan aloqasi haqida ma’lumot berish, talabalarni tilshunoslik fanining asosiy tushunchalari, kategoriyalari haqidagi bilimlar bilan qurollantirish, talabalarda olingan bilimlarni amalda qo‘llay olish malakasini shakllantirish kabi vazifalarni hal etishni taqozo qiladi.
Fanni o‘zlashtirish uchun zarur boshlang‘ich bilimlar	
1.	Tilshunoslik nazariyasi TA1105
Ta’lim natijalari (TN)	
	<i>Bilimlar jihatidan:</i>

TN1	Tilning ijtimoiy tabiati, ijtimoiy vazifalari, til va jamiyat munosabati, til va tafakkur munosabati haqida bilimga ega bo‘lishi kerak;
TN2	Lison va nutq munosabati, asosiy lisoniy munosabatlar, til birliklari va nutq birliklarining o‘zaro mutanosibliigi, tilning semiotik tabiati, tilning ramzlar tizimi sifatidagi ta’rifi, til sathlari, lisoniy paradigma asoslari, lisoniy tasnif asoslari haqida bilimga ega bo‘lishi kerak;
TN3	Tilning tarixiy taraqqiyoti va o‘zgaruvchanligi, dunyo tillari va tillar tasnifi, tilshunoslikning ijtimoiy fanlar bilan bog‘liqligi, tilshunoslikning tabiiy fanlar bilan aloqadorligi haqida bilimga ega bo‘lishi kerak;
TN4	Qadimgi asrlar tilshunosligi, o‘rta asrlar tilshunosligi, Yevropa uyg‘onish davridagi tilshunoslik haqida tasavvurga ega bo‘lishi kerak;
	<i>Ko‘nikmalar jihatidan:</i>
TN5	Tillarning tipologik tasnifini faktik material asosida yoritish, til tiplarining asosiy belgilarini farqlash;
TN6	Morfologik tasnifni agglyutinativ va flektiv tillar misolida tahlil qilish, morfologik shakllarning xilma-xilligi, tillarning morfologik tipologiyasini tahlil qilish, geneologik tasnifni til oilalari va til guruhlarini asosida izohlash, agglyutinativ tillar, flektiv tillar, qardosh va qardosh bo‘lmagan tillar o‘rtasidagi munosabatni yoritish;
TN7	Lisoniy va nutqiy birliklarning o‘zaro munosabatini tahlil qilish, tilni umumiy, nutqni xususiy hodisa sifatida asoslash;
TN8	Til-tafakkur nutq munosabatini mustaqil izohlash, tilshunoslik nazariyasi masalalari haqida mustaqil fikr yuritish olish, diaxron tadqiqot metodlaridan foydalanish, sinxron tadqiqot metodlarini qo‘llay bilish
Fan mazmuni	
Mashg‘ulotlar shakli: Ma’ruza (M)	
M1	“Tilshunoslik asoslari” fanining maqsad va vazifalari
M2	Tilning ijtimoiy tabiati
M3	Yozuv – madaniy taraqqiyot mahsuli
M4	Leksikologiya ¹
M5	Til – ramzlar tizimi
M6	Tilning fonetik-fonologik sathi ²
M7	Tilning lug‘at sathi
M8	Tilning grammatik sathi
M9	Tillarning shakllanishi va rivojlanishi

¹ Эл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

² Эл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

M10	Dunyo tillari tavsifi va tillar tasnifi	
Mashg'ulotlar shakli: Seminar mashg'ulot (S)		
S1	Tilning ijtimoiy ko'rinishlari.	
S2	Millatlararo tillar. Xalqaro tillar. Sun'iy tillar	
S3	Til fikr ifodasi va fikr manbai sifatida	
S4	Til birliklari va nutq birliklari	
S5	Til birliklarning alohida tizim sifatida o'zaro mutanosibligi	
S6	Til sathlari; tilning fonetik-fonologik sathi	
S7	Tilning leksik taraqqiyotidagi ichki va tashqi omillar	
S8	Til taraqqiyotidagi semantik o'zgarishlar.	
S9	Yozuv va uning tarixiy ko'rinishlari.	
S10	Kombinator va pozitsion tovush o'zgarishlari	
S11	Tilshunoslik va tabiiy fanlar	
S12	Tilshunoslikning taraqqiyot bosqichlari	
S13	Tilshunoslik maktablari	
S14	Tilshunoslik maktablari ta'limotlarining asosiy mohiyati	
S15	Fonetika va fonologiya masalalari	
S16	Grammatika va grammatik ta'limotlar	
S17	Lisoniy tadqiqotlarga xos paradigmalar	
S18	Kompyuter lingvistikasi.	
S19	Etnolingvistika	
S20	Sotsiolingvistika	
Mustaqil ta'lim (MT)		
1	Tilning tizim sifatidagi mohiyati	18
2	Tilshunoslik va semiotika	18
3	Terminlarning monosemantik xarakteri	18
4	Frazemalarning semantik turlari: omonim, sinonim, antonym, iboralar	18
5	Grammatik ma'noni ifodalovchi vositalari	18
Asosiy adabiyotlar		
1	Yo'ldoshev I., Muhamedova S., Sharipova O'., Majidova R. Tilshunoslik asoslari. Darslik. Toshkent: Innovatsiya –Ziyo, 2024	
2	Rasulov.R. Umumiy tilshunlik. (OTM uchun darslik) Darslik. Toshkent, Fan va texnologiya, 2021.	
3	Xolmanova.Z. Tilshunoslik nazariyasi. Darslik. 2020. –256-b.	

Qo‘shimcha adabiyotlar

4	Irisqulov M. Tilshunoslikka kirish. Darslik. T.: Yangi asr avlodi, 2019. 81.633.1 I-24.-6953/1.
5	Nurmonov A. O‘zbek tilining nazariy grammatikasi. Morfologiya. Toshkent, 2001.
4	Nurmonov A., Yo‘ldoshev B. Tilshunoslik va tabiiy fanlar (o‘quv qo‘llanma). - T., 2001.
5	Hojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug‘ati.- T., 2002
6	Rahmatullayev Sh. Hozirgi adabiy o‘zbek tili (darslik). – Toshkent, 2006.
7	Mirtojdiyev M., Muhamedova S. O‘zbek tilida so‘z valentliklari (monografiya). -Toshkent, 2014
8	Ferdinand de Saussure (Translated by Wade Baskin). Course in General Linguistics. –Nyu York City, Columbiya University Press, 2001
9	Andrew Radford, Martin Atkinson, David Britain, Harald Clahsen, Andrew Spencer. Linguistics. An introduction. – Nyu York, Cambridge University Press, 2009. – 447 p.
10	Dixon R. M. W. Basic Linguistic Theory. Collection: Oxford Scholarship Online// https://doi.org/10.1093/oso/9780199571055.001.0001

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING FARMONI

1. O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida. (O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017-yil, 6-son, 70-modda)
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi “O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta‘lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora tadbirlari to‘g‘risida”gi PF 6108-son farmoni.

Axborot manbalari:

1. <http://www.uzedu.uz> –O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta‘limi vazirligi sayti.
2. <http://www.gov.uz> O‘zbekiston Respublikasi hukumati portal
3. www.pedagog.uz
4. www.apkpro.ru/content/view
5. www.prometeus.nsc.ru.contents/books/slasten
6. www.relarn.ru/conf/conf/2007
7. <http://vilenin.narod.ru/Mm/Books/>
8. <http://www.allmath.ru/>
9. <http://www.ziyonet.uz/>
10. <http://academic.oup.com/book>

TALABALARNI BAHOLASH TARTIBI:

Baholash tartibi o‘z ichiga nazoratlar turini (oraliq, joriy va yakuniy) qamrab oladi. Talabaning o‘zlashtirish darajasi quyidagi yo‘l bilan baholanadi:

Darajasi	Ballar (foiz)	Reyting	
A+	95 - 100 ball	4.5	A'LO
A	90 - 94 ball	4.0	
B+	85 - 89 ball	3.5	JUDA YAXSHI
B	80 - 84 ball	3.0	
C+	75 - 79 ball	2.5	YAXSHI
C	70 - 74 ball	2.0	
D+	65 - 69 ball	1.5	SHARTLI O'TDI
D	60 - 64 ball	1.0	
F	59 ball va undan past	0.0	O'TMADI

Ballar taqimoti:

Oraliq nazorat - 30 ball.
 Joriy nazorat - 20 ball.
 Yakuniy nazorat - 50 ball.

Jami: 100 ball

TALABALARNING O'ZLASHTIRISHINI BAHOLASH MEZONLARI

“A+”, “A”, “B+” baho: talaba materiallarni mustaqil ravishda tez o'zlashtiradi: xatolarga yo'l qo'ymaydi; mashg'ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to'liq va aniq javob beradi.

“B”, “C+”, “C” baho: talaba materiallarni yaxshi o'zlashtirgan, uni mantiqiy ifoda eta oladi; mashg'ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to'liq va aniq javob beradi, biroq uncha jiddiy bo'lmagan xatolarga yo'l qo'yadi.

“D+”, “D” baho: asosiy materiallarni biladi, biroq aniq ifoda etishga qiynaladi; savollarga javob berishda aniqlik va to'liqlik yetishmaydi; materiallarni taqdim etishda ayrim xatoliklarga yo'l qo'yadi; kommunikatsiya jarayonida qiyinchilik sezadi.

“F” (o'tmadi) baho: materiallarni o'zlashtirmagan; savollarga javob bera olmaydi; mashg'ulotlarda ishtirok etmaydi.

Talabalarni baholashda quyidagilar hisobga olinadi:

- mashg'ulotlardagi ishtiroki (davomat);
- mashg'ulotlardagi faollik va ijodkorlik;
- asosiy va qo'shimcha o'quv materiallarini o'zlashtirish;
- mustaqil ta'lim bo'yicha topshiriqlarni o'z vaqtida bajarish;
- nazoratning barcha turlarini o'z vaqtida bajarish.

AKADEMIK VA ETIK TALABLAR:

Nazorat topshiriqlarini bajarishda ko'chirmakashlikka (plagiat) yo'l qo'yilmaydi.

Test, o'quv loyihalari, mustaqil ishlar, oraliq, joriy, yakuniy nazorat topshiriqlarini boshqa shaxslardan ko'chirib olinishiga yo'l qo'yilmaydi, boshqa talabaning o'rniga imtihon topshirish ta'qiqlanadi.

Kurs bo'yicha har qanday nazorat topshirig'ini soxtalashtirgan talaba „fanni o'zlashtirmagan“ („F“) hisoblanadi.

Mashg'ulotlar paytida mobil aloqa va boshqa elektron qurilmalardan foydalanishga yo'l qo'yilmaydi.

Mashg'ulotlar paytida auditoriyada (virtual auditoriyada) belgilangan talablarga zid harakatlar qilish mumkin emas.

Boshqalar va turli fikrlarga tolerant munosabatda bo'lish talab etiladi.

Kontakt soatlari*: mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarish, ularni taqdim etish, zarur ma'lumotlar va turli materiallar bo'yicha savollarga quyidagi grafik asosida o'qituvchiga murojaat qilishingiz mumkin:

№	Kun	Vaqt	Xona
1.	Payshanba	14.00 – 15.00	309-319

Fan o'qituvchisi to'g'risida ma'lumot

Muallif:	A.Sultanova, (Phd), dotsent
E-mail:	
Tashkilot:	Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, "O'zbek tili" kafedrasini
Taqrizchilar:	Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent Sh.Bo'ranova Filologiya fanlari nomzodi, dotsent M.Xudayarova

Mazkur Sillabus Nukus DPI O'quv-uslubiy Kengashining 2025-yil "____" dagi ____-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus "O'zbek tili" kafedrasining 2025-yil "27.08" dagi 2-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i

Fakultet dekani

Kafedra mudiri

Tuzuvchi

A.Abdiev

G.Bekmuratova

Sh.Bo'ranova

A.Sultanova